

Autorka scenariusza: Monika Bryzek

Domy świata

Podtytuł: Z czego budowane są domy w różnych zakątkach świata?

Aktywności mogą być dowolnie wybierane przez prowadzącego.

Cele:

1. zapoznanie dzieci ze sposobami i warunkami życia w różnych zakątkach świata
2. wzbudzenie zainteresowania różnymi formami budownictwa
3. zwrócenie uwagi na różnice i podobieństwa w sposobie budowania domów w różnych państwach na świecie

Załączniki (będące integralną częścią scenariusza):

- kolorowanka przedstawiająca kamienne domy
- plątaninka: ludzie-domy
- plątaninka: domy-materiały

Realizacja:

1. Wprowadzenie

Zajęcia powinny rozpocząć się od rozmowy o domu. Czym jest dom, z czym kojarzy się dzieciom to słowo, dlaczego buduje się domy, kto mieszka w domu, co można robić w domu, a czego nie można itp. Prowadzący wspólnie z dziećmi tworzy definicję domu.

Domy zapewniają schronienie i bezpieczeństwo, są miejscem, gdzie toczy się życie rodzinne. Domy mogą być wykonywane z najróżniejszych materiałów. Ich wygląd zależy od klimatu, tradycji, dostępnych materiałów, zastosowanych rozwiązań technicznych i pomysłowości budowniczych. Na całym świecie budynki, w których mieszkają ludzie, całe rodziny, nazywa się domami. W wielu miejscach, szczególnie w dużych miastach domy są do siebie bardzo podobne. Ludzie mieszkają w blokach, kamienicach, domach jednorodzinnych większych lub mniejszych. Prowadzący pokazuje dzieciom zdjęcia domów z miast wybranych państw świata i wskazuje na ich podobieństwa. Podkreśla jednak, że domy dostosowuje się do miejsca, w których się znajdują. W krajach, w których przez cały rok jest ciepło (nie ma śniegu, są tylko dwie pory roku) domy chronią przede wszystkim przed słońcem, deszczem i wiatrem, ich ściany są cienkie, a okna często nie mają

szyb, na dachach mogą znajdować się natomiast piękne tarasy. W takich państwach, jak Polska, gdzie zimą pada śnieg i jest bardzo zimno, jest to jednak niemożliwe, ściany domów muszą być grube i ocieplone, żeby w domu nikt nie zmarł, w oknach muszą znajdować się szyby, a dachy najlepiej, żeby były spadziste i śnieg się na nich nie zatrzymywał, bo mogłyby się wtedy zawalić pod jego ciężarem. Dzieci mogą raz jeszcze obejrzeć wcześniej pokazane zdjęcia, tym razem wymieniając różnice, jakie dostrzegają między przedstawionymi na nich domami.

To w jaki sposób wyglądają współczesne domy zależy przede wszystkim od tego, jaki klimat panuje w danym miejscu i jakie surowce wykorzystano do ich budowy. W miastach budynki są większe, stawiane blisko siebie, na wsiach mniejsze, często otoczone polami lub ogrodami.

Podczas zajęć dzieci wybiorą się w podróż, której motywem przewodnim będzie odnalezienie domów zbudowanych z podobnych materiałów. Omówienie trzech najważniejszych budulców, z których stawia się domy. Prowadzący może każde odwiedzone miejsce zaznaczać na mapie świata, tak aby na koniec powtórzyć wszystkie poznane kraje.

Materiały: mapa świata; zdjęcia przedstawiające domy w różnych miastach świata

2. Domy z drewna

Drewno jest jednym z najstarszych materiałów budowlanych, towarzyszy nam od zarania dziejów. Przez wieki ludzie w różnych zakątkach świata budowali różnego rodzaju domy z drewna, większe lub mniejsze, położone wysoko w górach lub nad samym morzem, na drzewach i na ziemi. Wszędzie tam, gdzie rości dużo lasów i drewno było bardzo łatwo dostępne. Drewno było i jest chętnie wykorzystywane przez budowniczych. Jest surowcem bardzo łatwo poddającym się obróbce, dlatego zawsze pozostanie niezastąpionym materiałem przy tworzeniu domów. Prowadzący podczas opowiadania o domach z konkretnych regionów pokazuje dzieciom zdjęcia wybranych budynków. Wspólnie z dziećmi je omawia.

Choć dziś w Polsce domy z drewna nie są już tak popularne, dawniej były z niego budowane nie tylko wszystkie wiejskie chałupy, ale również dwory i wille. Obecnie w wielu mniejszych miejscowościach można jeszcze zobaczyć tradycyjne drewniane chaty. Do jednych z najciekawszych należą domy z Zalipia, wsi w Małopolsce. Wieś Zalipie słynie bowiem z malowanych chat.

Kobiety z całej wsi zdobiły malowanymi kwiatami zewnątrz ściany domów, studnie i płoty.

Domy z drewna od wieków budują również mieszkańcy krajów Skandynawskich. Miedzy innymi w Szwecji można zobaczyć wiele drewnianych domów zarówno w miastach, małych miasteczkach, jak i na wsiach. Bardzo często tego rodzaju domy są pomalowane ciemną czerwoną farbą z białymi elementami takimi jak okna, kanty ścian czy brzegi dachów. Farba w takim kolorze była dawniej najłatwiej dostępna i najtańsza, dlatego wszyscy w taki sposób malowali swoje domy.

W Norwegii ciekawymi drewnianymi domami są także domy *rorbu* – tradycyjne domki rybackie na palach budowane tuż przy morskim brzegu. Nazwa tych domków pochodzi od słów *ro* czyli wiosłować, wy pływać na ryby i *bu* oznaczającego chatę, domek. Dzięki wznoszeniu ich na palach, wysokich drewnianych nogach, ich mieszkańcom nie straszne są przy pływy i odpływy, nikt się nie boi, że zostanie zalany przez wodę, albo, że jego domek porwie nagle wysoka fala.

Podobne domy, takie na wysokich nogach, budują mieszkańcy Tajlandii. Stawiają oni swoje drewniane domy na palach nie tylko nad brzegiem morza, ale również wśród podmokłych obszarów pól ryżowych, między którymi z łatwością mogą poruszać się łódkami.

Domy na palach muszą być bardzo lekkimi konstrukcjami, aby pale wbite w wodę były w stanie je utrzymać, dlatego najczęściej buduje się je z drewna. Tego rodzaju domy można odnaleźć również w Wenezueli. Już pierwsi europejscy marynarze, którzy dopłynęli do tego kraju zachwycili się tego typu domami. Zobaczywszy domy na palach u ujścia dzisiejszego jeziora Maracaibo odkryty ląd nazwali „małą Wenecją”, co na język hiszpański tłumaczy się jako Venezuela. Wenezuelskie domki na palach zwane są z języka hiszpańskiego *palafitos*.

Niezwykłe domy z drewna budują także członkowie ludu Korowai z Papui-Nowej Gwinei. Wznoszą oni swoje domy wysoko, wśród koron drzew. To ich sposób na unikanie zagrożeń, na które byliby narażeni mieszkając na ziemi. Na drzewach nie grożą im żadne dzikie zwierzęta, jadowite węże, które żyją na ziemi i nieprzyjemne, gryzące owady, które nie latają tak wysoko. Budowa domu kilkadziesiąt metrów nad ziemią zajmuje około dwóch tygodni i pracują

www.miedzykulturowa.org.pl

nad nim nie tylko przyszli domownicy, ale również ich sąsiedzi, a wszystkie czynności wykonywane są ręczni i przy użyciu prostych narzędzi.

Domy z drewna nie muszą być jednak tylko małe i proste. Istnieje wiele nowoczesnych, dużych domów drewnianych budowanych nawet w największych miastach. Domy drewniane, które z czasem zaczęły być zastępowane przez domy murowane znowu zyskują coraz więcej entuzjastów. Między innymi w Szwecji ma powstać pierwszy drewniany kilkudziesięciopiętrowy wieżowiec.

Prowadzący proponuje dzieciom budowę drewnianego wieżowca. Wszyscy siadają w kole i wspólnie układają wieżę z klocków Jenga. Każdy budynek, w którym mieszkają ludzie potrzebuje jednak okien. Zadaniem dzieci jest wyciąganie klocków z wieży, tak, aby powstały otwory (okna). Dzieci próbują kolejno w kółku, jeżeli ktoś przewróci wieżę układa ją ponownie i kolejna osoba ciągnie klocek. Na początku prowadzący może zademonstrować dzieciom, jak należy wyciągać klocki, uczulić je, że należy to robić delikatnie i ostrożnie. Dzieci mogą również na zakończenie pokolorować swoje drewniane domy, na wzór zalipskiej tradycji. Prowadzący rozdaje im kolorowanki z chatą z Zalipia oraz kredki.

Materiały: zdjęcia chat z Zalipia, skandynawskich czerwonych domków, norweskich *rorbu*, domów na palach z Tajlandii, *palafitos* z Wenezueli, domów na drzewach ludu Korowai, współczesnych drewnianych realizacji; gra Jenga (bądź podobne drewniane klocki); kolorowanki z chatą z Zalipia; kredki.

3. Domy z kamienia

Kolejnym bardzo popularnym surowcem wykorzystywanym do budowy domów jest kamień, szczególnie w tych miejscach, w których nie ma łatwego dostępu do drewna. Oczywiście kamienne domy są dużo bardziej trwałe niż drewniane, a znaleźć je można przede wszystkim w rejonach górskich oraz na skalistych wybrzeżach. Domy z kamienia mogą przybierać różne formy. Niektóre są niewielkie kryte spadzistym dachem, inne przypominają wielkie kanciaste bryły i mają płaskie dachy. Prowadzący opowiadając o domach z kamienia pokazuje dzieciom zdjęcia. Tak jak poprzednio może wspólnie z dziećmi opisać, co widać na konkretnych fotografiach.

Ciekawe kamienne domy budują Berberowie w Atlasie Wysokim w Maroko. Architektura domów oraz całych wiosek berberyjskich została uwarunkowana przez klimat oraz ukształtowanie terenu. Domy buduje się z materiałów, które można znaleźć w najbliższym otoczeniu, czyli ze skały, którą formuje się na kształt cegieł. We wnętrzu znajduje się zazwyczaj jeden duży salon, sypialnie oraz stodoła. Domy są budowane tak ciasno obok siebie, że czasem nawet trudno określić, gdzie się dany dom zaczyna a gdzie kończy. Taki system budownictwa ma jednak swoje zalety, kamienne ściany wolno nagrzewają się latem i dają przyjemny chłód, a zimą chronią przed wiatrem i śniegiem i dłużej podtrzymują zebrane ciepło, są również odporne na wilgoć. Przed opadającym ze szczytów śniegiem domy są dodatkowo chronione przez wzniesione powyżej domostw murki, czasem posadzone drzewa i krzewy, a także tarasy uprawne, układające się schodkami w dół zboczy. Dachy berberyjskich domów są płaskie, więc latem kiedy na zewnątrz jest gorąco można na nich odpoczywać i spać, a także uprawiać rośliny.

Podobne domy z kamienia, wysoko u podnóża gór stawiają również mieszkańcy Tybetu. Ich domy to proste bryły całe z kamienia z kolorowymi zdobieniami najczęściej wokół okien, bądź tuż przy dachu, który zazwyczaj jest płaski. Na większości obszarów Tybetu rzadko pada deszcz, płaskie dachy są więc praktycznym rozwiązaniem, ułatwiają gromadzenie deszczówki. Tradycyjne tybetańskie domy to budowle trzy lub czteropiętrowe, w których każdy poziom pełni konkretne funkcje. Parter to domowa spiżarnia i miejsce dla zwierząt domowych. Pierwsze piętro to przestrzeń dla domowników, tam mieści się kuchnia i pokoje. Ostatnie piętro to natomiast sala modlitw, dlatego z zewnątrz często na ostatniej kondygnacji wieszają się kolorowe modlitewne flagi.

Poza terenami górskimi kamień jest również podstawowym budulcem na skalistych morskich wybrzeżach. U wybrzeży Morza Śródziemnego z kamienia zbudowane są nie tylko pojedyncze domy, ale całe nadmorskie miasteczka. Na Korsyce domy w miasteczkach stawiane bardzo ciasno wzdłuż kamiennych ulic, tworzą niezwykle kamienne labirynty. Casa czyli dom to jedno z najważniejszych pojęć dla Korsykanina. Budowano i nadal buduje się go z najbardziej dostępnych materiałów w danym regionie: granitu w centralnej i południowej części wyspy, wapienia w Bonifacio, łupku na północy. Okna najczęściej są małe, latem ograniczają dostęp słońcu, zimą chronią przed porywistymi wiatrami.

www.miedzykulturowa.org.pl

Niezwykłe kamienne domy można odnaleźć również w Anglii. Castel Combe to niewielka wieś, w której wszystkie budynki są bardzo stare i wzniesione z ciosanych kamieni. Nazwa wsi, *castel* – zamek, pochodzi od ogromnego zamku, który dawniej stał w tej okolicy. Bardzo szybko popadł on jednak w ruinę, a kamienie z niego zostały użyte do budowy domów we wsi. W kamiennych domach mieszkali dawniej przede wszystkim handlarze wełny, ponieważ Castle Combe słynęło przez wieki właśnie z przemysłu wełnianego.

Domy z kamienia są także charakterystycznym elementem włoskiego krajobrazu. Do jednych z najciekawszych należą domy *trulli* wznoszone niegdyś przez mieszkańców włoskiego regionu Apulia. Domki *trulli* budowano z łupków wapiennych układanych bez murarskiej zaprawy. Największy zachwyty wzbudzają jednak ich kamienne dachy w kształcie spiczastych stożków. Choć domki te sprawiają wrażenie nietrwałych ich konstrukcja jest zadziwiająco solidna. Dzięki grubym kamiennym ścianom i małym oknom latem jest w nich przyjemnie chłodno, a zimą długo utrzymuje się ciepło.

Domy z kamienia ze względu na swoją trwałość, funkcjonalność i ciekawy wygląd są chętnie budowane w wielu zakątkach świata. Prowadzący proponuje dzieciom stworzenie swojego wymarzonego kamiennego domu. Dzieci zastanawiają się gdzie taki dom chciałyby zbudować, nad morzem, w górach, nad jeziorem, w lesie. Prowadzący rozdaje dzieciom kartki z ilustracjami kamiennego domu oraz kredki. zadaniem dzieci jest dorysowanie wymyślonego przez siebie tła oraz elementów domu (dachu, elementów dekoracji, ogrodu itp.).

Materiały: zdjęcie berberyjskiej wioski z Atlasu Wysokiego, tybetańskich domów z kamienia, nadmorskich miasteczek Korsyki; zabudowań Castel Combe, domków *trulli* w Apulii, ilustracje kamiennych domów; kredki.

4. Domy z cegły

W dzisiejszych czasach najbardziej popularne są domy budowane z cegły, czyli materiału budowlanego w kształcie prostopadłościanu uformowanego z różnych surowców mineralnych (np. gliny, piasku, wapna). Większość domów, w których mieszkamy jest budowana z cegły, ponieważ jest to materiał stosunkowo tani, trwały, wytrzymały, łatwy w utrzymaniu, odporny na zanieczyszczenia, mróz, deszcz, śnieg, słońce. Nasze domy mogą być

www.miedzykulturowa.org.pl

budowane z białej lub czerwonej cegły, często są otynkowane, czyli zostaje na cegłę naniesiona specjalna warstwa, która zakrywa cegłę. Następnie tynk może być pomalowany na rozmaite kolory w zależności od preferencji właściciela domu. Prowadzący pokazuje dzieciom fotografie omawianych domów i wspólnie rozmawiają na ich temat.

Obecnie cegła, z której buduje się domy w Polsce i wielu innych krajach, jest wytwarzana głównie fabrycznie i można ją kupić w każdym sklepie budowlanym. Jednak w wielu państwach na świecie do tej pory mieszkańcy samodzielnie produkują cegły do budowy swoich domów. Formują je, wyciskając w drewnianych ramkach, między innymi z mułu, piasku i gliny i suszą na słońcu lub wypalają w specjalnie w tym celu skonstruowanych piecach. Takie domy można zobaczyć w wielu miejscach w całej Afryce. Mogą one mieć różne kształty, być prostokątne, kwadratowe lub okrągłe, mniejsze lub większe, kryte blachą, słomą, liśćmi palmy lub bananowca. Na obszarach, gdzie charakterystyczną cechą klimatu są ulewne deszcze, dachy są bardzo spadziste, dzięki czemu szybko spływa z nich woda, która następnie jest odprowadzana kanałem wykopanym jak najdalej od ściany. Domy te zazwyczaj są nieduże i parterowe, mają niewielkie okna i drzwi, bądź wyłącznie otwór drzwiowy.

W rejonach świata o gorącym klimacie podstawowym, obok drewna i kamienia, materiałem budowlanym jest również cegła suszona – *adobe*. Cegła ta jest suszona na słońcu i nie jest dodatkowo wypalana. Najbardziej rozpowszechniła się tam, gdzie brakowało drewna do budowy i wypalania cegieł. Otrzymywana jest z gliny lub mułu wymieszanego z trawą bądź słomą. Cegła tak otrzymana jest tania, ale zupełnie nie odporna na opady deszczu i wilgoć. W suchym i pustynnym klimacie sprawdza się jednak dobrze.

Domy z *adobe* budowali między innymi Indianie Pueblo mieszkający na południowo-zachodnich terenach Ameryki Północnej. Nazwa *pueblo* oznacza w języku hiszpańskim wioskę. Ich tradycyjne domy były dużymi budynkami o konstrukcji tarasowej. Przypominającymi współczesne bloki mieszkalne. Mieściły one wiele, nawet do kilkuset pokoi. Położone były z reguły na wzgórzach i w kanionach, nie posiadały okien na niższych kondygnacjach, a wejście do nich stanowił otwór w dachu, do którego wchodziło się po drabinie. Obecnie silnie związane z kulturą Indian Pueblo jest miasto Santa Fe, stolica regionu. Decyzją władz lokalnych budynki w jego centrum muszą nawiązywać do architektury Pueblo, dlatego nadal można

www.miedzykulturowa.org.pl

zobaczyć tam domy z *adobe*, bądź imitujące *adobe*, często tynkowane i malowane na różne kolory.

Prowadzący proponuje dzieciom, na wzór Indian Pueblo, budowę domów z gliny. Rozdaje dzieciom tekturki oraz po kawałku gliny. Dzieci konstruują swoje domy.

Materiały: zdjęcia domów z czerwonej i białej cegły oraz otynkowanych w różnych kolorach, przedstawiające produkcję cegieł w Afryce, różnych murowanych domów afrykańskich, kompleksy mieszkalne Indian Pueblo, współczesne realizacje domów z *adobe*; tektura; glina; drewniane patyczki do formowania gliny (wycinania, ubijania itp.).

5. Zakończenie

Na zakończenie dzieci powtarzają co zapamiętały z zajęć, jakie kraje odwiedziły, o jakich domach, z czego budowanych rozmawiały itp. Prowadzący może również zapytać, które domy podobały im się najbardziej i dlaczego, w których dzieci chciałyby zamieszkać.

Scenariusz wraz z ilustracjami powstał w ramach projektu Mini Festiwale Edukacji Globalnej – edycja 2014.

Projekt Mini Festiwale Edukacji Globalnej – edycja 2014 jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2014 r. Utwór wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiany z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Scenariusz wraz z załącznikami jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Moniki Bryzek i Katarzyny Koczubiej- Pogwizd oraz Fundacji Edukacji Międzykulturowej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2014. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.